

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 12.

УРЕЂУЈЕ А. ХАТИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАРОДУ СРПСКОМЕ.

Протекло је, ето, пуних тридесет година, од како је основано наше народно позориште.

За свих тих тридесет година свога битисања никад није било то наше позориште у таквим сртним приликама, да би се могло рећи, да му је са свим осигуран опстанак.

Тек што савладасмо једне незгоде: одмах су поникле друге; тек што доскочисмо једним неприликама: одмах су навалиле друге, које су сваки час попретиле нашем позоришту пропашћу.

Један од најглавнијих узрока тим не прекидним нешриликама ваља тражити у томе, што се није одмах у почетку, док је још прво одушевљење трајало у народу, набавила толика главница, да би се од прихода те главнице могле подмирити све потребе позоришне.

У свима тим незгодама и неприликама управа позоришна чинила је увек све оно, што је год ишло на то, да се учврсти и осигура позориште у нашем народу. У тој намери умолила је управа пре свега још г. 1871. наш народни сабор за годишњу потпору. Сабор је одредио био нашем позоришту годишњу потпору од 3000 фор., али та потпора, са разних кобних прилика, све до данас није се никако издала. За тим је управа замолила била све наше црквене општине, да у свом просветном буџету одреде какву такву годишњу припомоћ. Од шест стотина општина наших одазвало се, у први мах, њих двадесет и шест, и од њих одређена припомоћ износила је преко

2000 фор. на годину, ал' је и то прилагоје после изостало. И од кочежића, који су у почетку доносили до 3000 фор. прихода на годину, за последњих година једва је што утицало. К томе још дошло је и то, да је скупштина позоришна, приликама приморана, морала г. 1873. купити на јавној дражби позоришну зграду у Новоме Саду за 20.000 фор., која ће се на годину морати рушити, пошто је министарство одбило молбу овога друштва, да та зграда, која се иначе налази у добром стању, још за 10 година остане на миру. Осим тога, које са рђавих година, које са злосретне размирице, која је наш народ до зла Бога попцепала, посета је, изузетком неких општина наших, од године до године све слабија.

Све те неприлике приморале су скупшину позоришну, да сведе потребе народнога позоришта на тако малу меру, да се већ на мању свести не могу, а да се са свим не промапши задатак, који овакав народни завод мора имати, особито код нас, где нам се на толике обзире ваља освртати, где толиким захтевима треба да одговарамо, где морамо уз то још име и достојанство нашега народа непрекидно пред очима имати.

Ца и тај тако смањени позоришни трошак не може се више подмиривати, јер приходи од представа све су мањи, а сама главница од 32.810 фор. не доноси толико интереса, да би се могао подмирити дефицит, који из године у годину расте.

Све те незгоде и неприлике скупа

приморавају да се управу, да изађе пред народ, па да му отворено и јасно каже, да ће народно позориште, то мезимче, а слободно можемо рећи и љубимче народно, морати угинути, ако му народ наш не притече у помоћ.

Народ је наш за ових тридесет година, од како постоји народно позориште, доказао, да жели, да се одржи народно позориште, да живе школа народна, која иде из места у место, те учи наш народ свему, што је лепо, племенито, добро, узвишено и српско.

Народ је наш показао, колико му на срцу лежи та наша народна, просветна установа и колико му јестало до опстанка јој, само је ваљало пронаћи начин, којим би се могло то постићи.

А тај је начин са свим прост, за то се не иште ништа много.

Знамо, истина, и то, да сад није време, у ком се може тражити и очекивати што изванредно. Ал' би ли то што изванредно или немогуће било, да се у целом српском народу нађу до хиљаду родољубаца српских, који би све дотле, док не настану боља времена, давали сваке године од 3—10 или више форината у помоћ народном позоришту и тиме му осигурали опстанак за навек?

Та само један новчић добровољног месечног пореза на сваку главу српску у нашим крајевима, па смо обезбедили тај наш најнароднији завод међу свима нашим другим просветним заводима!

Скупљање тих годишњих прилога на позориште могло би се удејсти на овај начин. Нека се у сваком већем месту српском састави одбор од родаљубаца за купљење прилога у свом месту и у околици, па нека се као такав пријави управном одбору позоришном. Задатак ће томе одбору бити, да прикупља ма и најмање прилоге и да их при свршетку свакога месеца шаље управном одбору позоришном у Нови Сад, а управни одбор готов је скупљачима, који особиту ревност покажу у скупљању тих прилога, на захтевање и известан постотак давати им за труд.

Престанак нашег позоришта био би неописан удар за нас, нити би се од те ране могли скоро подићи. Покрај грудне штете за народни језик и књижевност и цео наш друштвени живот, служио би такав догађај свима противницима нашима за доказ, да смо незрели за ваши духовни живот.

Кад би наше позориште још и сад, после оваког напредовања, морало престати, нема изгледа, да би се ико више усудио и мислити, а камо ли радити на томе, да га опет приведе у живот.

Ни једно позориште на свету не може сада више постојати без државне или владаљачке помоћи, или без потпоре добротвора народних.

(Свршиће се.)

ЖИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Подвала“.) Изворна ова комедија г. Милована Глишића, којом је наша честита позоришна дружина отпочела низ овогодишњих представа, приказана је у суботу, дне 2. новембра, по мом мињеу: добним успехом; нарочито су наши че-

стити глумци уложили све, да овај изворни комад, који је досада свугде успео, и код нас не пропадне.

Тим никошто није речено, да се самому комаду неби могло много што шта приговорити; а истини за вољу ево ја без заустезања чиним моје опаске.

Очевидно је, да писац „Подвале“ имаде више дара за епско, него за драмско поље. То се најбоље види по том, што нам он уме управо красно да изведе поједине, одељене слике из живота, али му већ теже полази за руком те поједине слике повезати драмским јединством. Осим тога није задаћа сваке поједине комедије, да нам прикаже: све слике целога културнога живота једнога доба једнако верним, детаљним приказивањем целога низа замашнијих слика из живота; то је задаћа роману, који се креће слободније и у већем простору. Поједине слике драмске радње морају према теорији, коју је већ Аристотео као посве природну протумачио, бити тако удешене и толико и тако израђене, да се сва пажња и позорност постепено концентрише око главнога носиоца онога проблема, који се у драмској радњи решава. Према тому није добро, кад се за предмет комедији или драми узме: цели низ једнако важних, једнако занимљивих и једнаком помњом израђених проблема, јер је ту и уз највећи дар тешко сачувати закон драмске јединствености и целовитости. Па, ето, то је основна погрешка и Глишићеве комедије, што нам око једне радње приказује цели низ посве занимљивих и једнако озбиљно заоснованих темата и проблема, као: бездушнога каяишара, маћеху, простодушнога сељака, надриписара, нестапну удовицу и озбиљнога званичника. Уз те толике тамно израђене типове, носиоце једнако важних социјалних проблема, испчезава сама радња; о концентричности, јединству и градуацији у строгом смислу не може бити ни говора. Узмемо ли те слике појединце: част г. писцу!

Осим тога имаде и у карактеристици доста погрешака. Адвокат Вуле особа је по све сувишна и зло замишљења. Како је јадна његова улога, кад он мирно гледа, где његов бивши писар, Неша, тура у проопаст сељака Живана, с којега братом, учитељем Ранком, он пријатељује, те му је познат цели лоповлук Нешин. Кад га је већ писац изнео на позорницу, запшто му није дао достојну улогу, запшто он не захваћа у радњу, запшто се Живан њему не повераја. Посве је сувишна Станина ћки, Драга: она улази и излази као нема лутка на позорници; или може бити она замењује Милкинога суђеника Ранка, кад ми никада на позорници невиђамо скупа Ранка и Милку, а ипак се на крају они венчавају. Врло добро је карактерисан: каяишар Вуле Пушавац, сељак Живан и надриписар Неша.

Посве је неестетична она сцена пијанога Пушавца и Неше; и то је најнезгоднија перипетија: макар да се човек радо таковим сценама смеје, чиме се, дакако, отуцљује укус за фини хумор, кога и у овој комедији имаде доста: н. пр.:

страх удовице Нере пред пасквилом, њен дар: нове чарапе, и т. д.

Завршетак је прилично изведен; ипак не увиђам, како то, да се коначне пресуде извршују у приватној кући, од куда се, шта више, неком пометњом чује вика народа за кажњењим Пушавцем. И оно доста незграпно гурање и турање у тамницу могло би се било чим другим заменити. Најпосле, како то, да и тета Нешина, Стана, долази на свечаност веридбе Милкине и Ранкове, кад се знаде, да ће се ту скрхати кола над Нешом, и да ће и она бити присиљена, да га с другима одеуди; дочим незнамо, да му она и онако није склона. А што сви ти кривци нису могли и другче добити: сваки своје, него баш у часу, кад се слави веридба Милкина?

Ево то су моје примедбе о самому комаду, који је „Српска Матица“ пуним правом г. 1885. ради његових осталих врлина: верности и животи приказивања поједињих слика из живота, те нарочито ради лепе, додуше, нешто сувишне истакнуте тенденције, не као опсолутно добар, већ као пажње вредан и за наше прилике занимљив комад, наградила.

А сада у кратко о самом приказивању. *Ensemble* и појединости биле су врло добро приказане. Најзахвалнија улога припада је Пушавцу, госту г. Илији Станојевићу. Он ју је мајсторски одиграо. Онај немирни израз лица и тела, она прорачуњена слаткост, она енергија, кад се ради о властитом интересу: то је добро погођена карактеристика каяишара. Као да је г. Станојевић добро проучио Лаватера, који вели: „Бој се човека, који само на прстима ходи и поскачује: то је опасан себичњак.“

Добро је погодио и г. Милковић: нарочито онај, тобоже, снисходителни, поверљиви тон превејање лије надриписара Неше, који и јест главна особа у комаду. Ко од ове двојице: Пушавца и Неше имаде вештијега глумца, тај се приказује главнијим јунаком ове, у том погледу на чисто неизведене комедије. Милковић је добро своју улогу одиграо, ну ипак је Станојевићева појава била физиономски и психолошки занимљивија.

Г. Васиљевић је вешто имитовао: простодушност, неповерљивост и манире сељака. Женске улоге су биле прилично пезнатне и пасивне, али су их нарочито: г. Ружићка (Смиља), г. Добриновићка (Нера), и г. Марковићка (Милка) добро извеле. У једну реч: то је био сретан почетак позоришне сезоне!

J. Хр.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

3. ПРЕДСТАВА.

у ПРЕТИПЛАТИ 2.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 5. НОВЕМБРА 1891.

ПРВИ ПУТ:

ДИРАН И ДИРАН.

ШАДА У 3 ЧИНА. ФРАНЦУСКИ НАПИСАЛИ А. ВАЛАБРЕК И ОРДОНО, ПРЕВЕО Г. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОБЕ:

Кокардје	Добриновић
Алберт Диран, његов зет, трговац	Миљковић
Лујза, његова жена, кћи Кокардјерева	С. Бакаловићка
Алберт Диран, адвокат	Марковић
Жованон	Спасић
Барбатје, судски послужитељ	Васиљевић
Госпођа де ла Турељева	Ј. Добриновићка
Марија, њена кћи	С. Миљковићка
Пакарета	Т. Лукићка.
Клариса, куварица код Лујзе	Д. Васиљевићка
Теодор	Рајковић
Шарве	Илић

Догађа се у Паризу: први чин у предграђу Пасију, други чин код адвоката
Дирана, трећи чин у судском предсобљу. — Време: садашњост.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:
1. У почетку: „ЗВОНЦЕ У ДОЛИНИ.“ Увертира, од Мелузина. — 2. Између
првога и другога чина: „ВЕСЕЛА ЈЕ СРБАДИЈА.“ Шарафраза, од Дубека. —
3. Између другога и трећега чина: „ФАНТАЗИЈА“ из опере „ЛУКРЕЦИЈА
БОРЦИЈА“, од Доницетија.

У четвртак 7. новембра: „Разбојници.“ Драма у 5 чинова, написао Ф. Шилер.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата
после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.